

РОЛЬ І МІСЦЕ НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ З РКІ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

У статті описано методику формування професійної компетентності студентів-медиків. Автором уточнено поняття «навчально-наукова» та «професійна мова», визначено комплексний зміст аспекту «мова спеціальності». Представлено дидактичні принципи, що реалізуються у відборі текстів спеціальності. Розроблено систему вправ, що сприяють формуванню професійної компетентності іноземних студентів на основі створеного викладачами кафедри мовної підготовки іноземних громадян посібника для студентів перших курсів просунутого етапу «Організм и его системы».

Ключові слова: методика викладання російської мови як іноземної, система вправ, мова спеціальності, мовна особистість, текст.

Постановка проблеми. Інтернаціоналізація сучасної освіти призводить до розширення такого напрямку міжнародної діяльності, як навчання іноземних студентів. За короткий проміжок часу перед викладачем російської мови стоїть складне завдання сформуванню у студентів мовні навички та вміння в різних видах мовленнєвої діяльності.

Спостереження за навчальним процесом на просунутому етапі та власний досвід викладання російської мови у медичному інституті, дозволив зробити висновки, що студенти, які пройшли навчання на підготовчому етапі недостатньо володіють уміннями будувати монологічні та діалогічні висловлювання, самостійно продукувати зв'язні, логічні вислови відповідно до запропонованої теми і комунікативно-заданої установки. Для вирішення цієї проблеми необхідно створити посібник, у якому б містилася така система вправ, котра б забезпечила оволодіння вищеназваними навичками та вміннями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Викладання російської мови як іноземної (надалі РЯІ) було предметом наукових досліджень та методичних пошуків протягом кількох десятиліть, завдяки чому теорія та практика навчання РЯІ на сьогодні має добре розроблену методику. Аналіз науково-методичної літератури, у центрі якого розглядаються питання функціонування наукового стилю мовлення і особливості мови спеціальності, дозволяє виділити різновиди наукового стилю в залежності від профілю та спеціальності (Л.П. Клубкова, Н.А. Метс, О.І. Мотіна, Т.Б. Одінцева и др.). Лінгводидактами детально описані види мовленнєвої діяльності та представлено методику їх навчання (І.О. Зимня, Н.А. Метс, В.І. Статівка и др.). Структура й особливості наукових текстів стали основою наукових досліджень Ю.О. Городецького, М.Н. Кожині, Ю.Е. Прохорова. Дидактами розроблено типологію наукових текстів і теорію їх функціонально-комунікативних блоків (Т.А. Вишнякова, Н.В. Піротті).

Провідними методистами (А.Р. Арутюнов, Г.І. Володіна, О.Г. Іпполитов, Л.С. Муравйова, М.М. Нейфельд и др.) було створено посібники для студентів-нефілологів, проте аналіз комунікативних потреб зазначеного контингентна студентів показав, що актуальним для них, перш за все, є навчально-професійна сфера спілкування. У зв'язку з цим виникла потреба для створення навчальних посібників, завдяки яким можна поглибити знання з мови та сформувати уміння використовувати ці знання у своїй професійній діяльності, тобто сформувати «мову спеціальності».

Формулювання цілей статті. Мета статті – описати роль і місце навчального посібника з російської мови як іноземної у процесі формування професійної компетентності іноземних студентів-медиків, створити систему вправ, що сприятимуть гармонійному розвитку мовної особистості.

Виклад основного матеріалу. У методичній літературі, говорячи про мову спеціальності, використовуються два поняття: «навчально-наукова» та «професійна» мова. Це обумовлено виокремленням двох аспектів комунікації: академічного та ділового. Академічний аспект

представлений мовою навчально-наукової сфери. Учасниками ситуації спілкування у процесі навчання є викладач і студенти. У рамках даного аспекту комунікації вводиться науковий стиль мовлення. Ділове спілкування реалізується між спеціалістами за допомогою засобів офіційно-ділового стилю. Студенти, які отримують вищу освіту іноземною мовою у медичному вузі, вивчають не просто науковий стиль, а мову спеціальності. Науковці [5,6] вважають, що мова спеціальності – це практична реалізація наукового та офіційно-ділового стилю мовлення з урахуванням потреб певного профілю знань і конкретної спеціальності. У методичному плані це аспект викладання іноземної мови, що забезпечує навчально-наукове та професійне спілкування у процесі отримання спеціальності у вищій школі мовою, що вивчається [5, с. 406].

На думку Б.О. Глухова, О.Н. Шукіна, мова спеціальності є «підсистемою мови, що обслуговує сферу професійного спілкування та характеризується широким застосуванням термінології, переважним використанням слів у їхньому прямому значенні, тенденцією до специфічних синтаксичних конструкцій» [5, с. 27]. Комарова А.І. пише, що мова спеціальності є специфічним різновидом «мови в цілому», яка використовується у процесі спілкування на ту чи іншу спеціальну тему». Мова для спеціальних цілей неоднорідна: з однієї сторони, вона максимально наближена до повсякденного життя, з іншого боку містить специфічну лексику, що має конкретно понятійну орієнтацію [7, с. 5]. Ми поділяємо точку зору науковців та вважаємо, що мова спеціальності – це сукупність усіх мовних засобів, які застосовуються в обмеженій спеціальністю сфері комунікації з метою забезпечення взаєморозуміння зайнятих у цій сфері людей.

У методичній літературі відмічається, що комплексний зміст аспекту «мова спеціальності» складається з наступних компонентів: 1) оволодіння необхідними мовними засобами, специфічними для даної мовної підсистеми; 2) формування та розвиток навичок і вмінь в основних видах мовленнєвої діяльності: говорінні, читанні, слуханні, письмі, які необхідні студентам для спілкування в навчально-професійній сфері; 3) засвоєння встановленого мінімуму основної інформації змістовного характеру, актуальною для кожної конкретної спеціальності.

Необхідно зауважити, що перші два компоненти складають мету навчання, а третій компонент являє собою засіб, за допомогою якого можна перевірити рівень мовної компетентності студентів, а також ступінь сформованості умінь і навичок.

Зміст навчання мови спеціальності являє собою значимий для іноземців мовний матеріал, який відібраний з урахуванням комунікативних потреб і обумовлений специфікою їхньої професійної діяльності, тому інформація, яка стає об'єктом вивчення на заняттях з РЯІ студентами-медиками, представлена текстами загальнонаукового та спеціального характеру. У методиці лінгводидактики теоретично обґрунтовано поняття «текст», подано його ознаки та створено методику роботи з текстом. Так, на думку О.І. Москальської, текст містить такі ознаки: 1) текст, а не речення виражає закінчену думку, тому він є вищою одиницею синтаксичного рівня; 2) текст будується за загальними принципами – а вони відносяться до мовної компетенції [10, с. 158]. Н.І. Жинкін вважає, що для побудови тексту недостатньо формальних правил мови, а необхідний відбір слів на рівні задуму. Звідси випливає, що формальні лінгвістичні ознаки не можуть бути визначальними. Потрібно враховувати смислові зв'язки, отже, провідними ознаками тексту стають цілісність і завершеність, які мають смисловий, змістовний і комунікативний характер. Учений акцентує увагу на тому, що текст – це єдиний процес породження думки й мови [6, с.152].

Найбільш розповсюдженою думкою серед науковців є те, що текст сприймається і як одиниця мови та мовлення, бо текст об'єднує одиниці усіх рівнів комунікації. Ось чому текст, на думку Г.В. Колшанського, – це зв'язок двох висловлювань, у яких може відбуватися мінімальний акт спілкування – передача інформації або обмін думками між партнерами [7, с. 12]. О.О. Акішина, автор багатьох підручників з РКІ, визначає текст як будь-який відрізок мовлення, який вичерпує цільову заданість. І.Р. Гальперін у роботі «Текст як об'єкт лінгвістичного дослідження» пише: «Текст – це витвір мовленнєвотворчого процесу, який характеризується завершеністю, об'єктивоване у вигляді письмового документа, літературно оброблене у відповідності із типом його документа твір, що складається із назви та низки одиниць, об'єднаних

різними типами лексичного, граматичного, стилістичного зв'язку, має визначену цілеспрямованість і практичну установку» [3, с.8].

Таким чином, текст є продуктом, результатом мовленнєво-мисленнєвої діяльності, витриманому в певному стилі. Текст характеризується композиційною і змістовно-сисловою цілісністю, завершеністю. Усі тексти, що вивчаються студентами-медиками на просунутому етапі, насичені термінами і граматичними конструкціями, характерними для наукового стилю мовлення. Крім цього, вони виступають основою для формування мовних навичок і є актуальною спеціальною інформацією, мотивують мовну діяльність студентів, що обумовлює пізнавальний і проблемний характер таких текстів. Навчальні тексти відповідають матеріалу спеціальних дисциплін, що веде до підвищення мотивації у вивченні російської мови.

У відборі навчального текстового матеріалу під час навчання мови спеціальності реалізуються основні дидактичні принципи: принцип тематичного відповідності (матеріал відповідає спеціальності студента); принцип комунікативної цінності (матеріал використовується в конкретній комунікації); принцип новизни і максимальної інформаційної насиченості. Як бачимо, всі зазначені принципи відповідають цілям і завданням курсу РЯІ.

Основу для формування мовленнєвих умінь складає граматичний матеріал, який розкриває закономірності функціонування вивчених мовних засобів, при цьому навчання мови спеціальності представлено не тільки спеціальною лексикою, але і мовленнєвою системністю функціонального стилю.

Підсумком багаторічної роботи викладачів кафедри мовної підготовки Сумського державного університету стало створення навчального посібника з російської мови для іноземних студентів-медиків «Організм та його системи», основна мета якого – створити умови для формування мовної особистості. Термін «мовна особистість», уведений в науковий обіг російським лінгвістом Ю.М. Карауловим з опорою на ідеї В.В. Виноградова, представлений у «Словнику термінів міжкультурної комунікації» Ф.С. Бацевича. Вчений пише: «Мовна особистість — індивід, який володіє сукупністю здатностей і характеристик, які зумовлюють створення і сприйняття ним текстів, що вирізняються рівнем структурно-мовної складності та глибиною й точністю відображення дійсності. Існують й інші визначення поняття «мовна особистість». Так, В.В. Красних у своїх монографії «Свій среди чужих: миф или реальность?» зазначає, що мовна особистість – особистість, що реалізує себе у мовленнєвій діяльності на основі сукупності певних знань та уявлень [9, с. 51]. Інше трактування поняття мовної особистості представлено у дисертаційному дослідженні Комарова О.І. Він вважає, що мовна особистість – це особа, яка виявляє себе як така, що добре володіє засобами мовного коду рідної мови в різних типах комунікативних ситуацій. Останнім часом у методичній літературі з'являється поняття «вторинна мовна особистість», яка визначається як сукупність здатностей людини до іншомовного спілкування на міжкультурному рівні, який розуміють як адекватну взаємодію з представниками інших культур. Ми погоджуємося з думкою Н. Гальскової, „...якщо процес становлення вторинної мовної особистості пов'язаний не тільки з оволодінням студентами вербальним кодом іншої мови та умінням її застосовувати практично під час спілкування, але й з формуванням у їхній свідомості, властивою носіям цієї мови як представників певного соціуму, то навчання нерідної мови має бути спрямовано на залучення студентів до концептуальної системи чужого лінгвосоціума» [4, с. 18]. Поняття «вторинна мовна особистість» використовується в психолінгвістиці, міжкультурній комунікації, методиці навчання другої мови (В.В. Карасик, О.О. Леонтович, І.І. Халеєва), проте однозначного тлумачення не існує. Так, на думку І.І. Халеєвої, вторинна мовна особистість - це мовна особистість, формування якої відбувається в процесі навчання другої мови, має специфічне трактування, більш вужче, аніж розглянуте в лінгводидактиці, воно базується на залученні через нерідну мову не тільки до вторинної мовної системи інофонної лінгвокультури, але й до концептуальної картини, у межах якої відбувається становлення національного характеру й менталітету носія мови. Таким чином, вторинна мовна особистість - це сукупність рис людини, яка передбачає оволодіння вербально-семантичним кодом мови, що вивчається, і концептуальною картиною світу, що дає можливість людині зрозуміти нову для неї соціальну дійсність. На нашу думку, розвиток у іноземних студентів властивості

«вторинної мовної особистості» дозволяє їм бути активними учасниками у навчально-науковому та професійному спілкуванні під часі отримання медичної спеціальності у вищій школі мовою, що вивчається. Реалізувати цю мету - це не тільки розвивати у студентів уміння користуватися відповідною опорною мовною технікою, але й збагачувати позамовною інформацією, необхідною для адекватного спілкування і взаєморозуміння у своїй професійній сфері.

Таким чином, говорячи про формування мовної особистості студентів-інофонів, ми будемо дотримуватись зазначених визначень та користуватися поняттям у другому його значенні, тобто вторинна мовна особистість.

Спираючись на погляди А.Р. Арутюнова щодо формування вторинної мовної особистості студента, ми створили посібник, у якому спробували досягнути поставленої мети. Зазначимо, що науковець говорить про важливість і єдність трьох компетенцій: лінгвістичної (мовної), мовленнєвої та комунікативної. Лінгвістична компетенція – це знання про систему мови, про правила функціонування одиниць мови в мовленні, здатність за допомогою цієї системи розуміти чужі думки і висловлювати власні судження в усній і письмовій формах. Мовленнєва компетенція означає знання способів формування і формулювання думок за допомогою мови, тобто вміння отримувати сенс з сприйнятих текстів і будувати текст по заданій темі. Комунікативна компетенція – вміння користуватися іноземною мовою, що вивчається, для досягнення порозуміння і взаємодії з носіями мови [1, с. 316].

Виходячи з даних положень, у навчальному посібнику «Організм і його системи» матеріал розміщено відповідно з формуванням трьох рівнів (системи мови, мовлення й комунікації): мовленнєвий практикум, лексико-граматичний практикум та навчальні тексти. До складу навчального посібника увійшли комунікативні мовні теми: «Організм и его системы», «Пищеварительная система», «Дыхательная система», «Нервная система», «Лимфатическая система», «Выделительная система», «Сердечно-сосудистая система», «Кровеносная система», які є центром побудови мовного і мовленнєвого практикумів.

Мовленнєвий практикум спрямований на формування умінь мовленнєвої діяльності (говоріння, читання та аудіювання). Розроблені вправи цього практикуму сприяють розширенню професійної лексики студентів, спрямовані на більш глибоке й свідоме розуміння змісту тексту.

Наприклад, завдання 1. Прочитайте слова. Проверьте себя: знаете ли вы значение этих слов. Запишите незнакомые слова. Прослушайте текст. Скажите, о чем будет идти речь на уроке. Что такое организм? Что изучает анатомия человека? Что такое организм? Организм – это основная единица жизни. Любое живое существо – это организм. Деревья, цветы, трава – это организмы. Рыбы, животные, насекомые – это другие организмы. Бактерии, вирусы тоже являются организмами. Человек – это самый сложный живой организм. Растения, животные, человек – всё это живые организмы.

Завдання 2. Прослушайте названия органов организма человека. Определите, как вы их понимаете. Прочитайте эти названия. Слушайте и записывайте названия органов человека.

Бронхи, железы внутренней секреции, желудок, кишечник, кожа, кость, лёгкое, мозг, мочевой и пузырь, мочеточник, мышцы, нерв, носовая полость, слизистые оболочки, скелет, ротовая полость, печень, пищеварительные железы, пищевод, половые железы, половые пути, почки, сердце, сосуды, трахея.

Завдання 3. Прослушайте фразы из текста. Определите, как вы их понимаете. Запишите эти фразы. Прочитайте их и проверьте, правильно ли вы их записали.

Общая физиологическая функция, входят в состав, включают в себя, взаимосвязанная работа, продукты распада веществ, основная единица жизни, постоянно и непрерывно функционируют, жизнедеятельность организма, работает как единое целое, слизистые оболочки, строение организма, железы внутренней секреции, системы организма, обеспечивают жизнедеятельность.

Завдання 4. Прослушайте сложные слова, которые встречаются в тексте. Определите, как вы их понимаете. Запишите эти слова. Прочитайте их и проверьте, правильно ли вы их записали.

Жизнедеятельность, взаимосвязаны, кровеносная, кровообращение, пищеварительная, опорно-двигательная, кислород, взаимодействие.

Завдання 5. Слушайте предложения из текста. Определите, сколько в них слов. Слушайте предложения еще раз. Запишите их. Прочитайте их, проверьте, правильно ли вы их записали.

Опорно-двигательная система состоит из скелета и мышц. 2. Через кровь кислород и питательные вещества поступают ко всем органам. 3. Человек – это самый сложный живой организм. 4. Дыхательная система включает в себя органы дыхания: трахею, бронхи и лёгкие. 5. Все системы организма взаимодействуют постоянно, непрерывно и взаимосвязано. 6. Жидкие продукты распада веществ выводятся через почки. 7. Человеческий организм работает как единое целое. 8. Нервная система передаёт информацию от органа к органу и от системы к системе. 9. Железы – это органы, которые выделяют активные химические вещества.

Завдання 6. Слушайте начало предложений, закончите их. Запишите полученные предложения.

1. Органами покровной системы являются _ и _ . 2. Органы пищеварительной системы – это _, _, _, _ и _ . 3. Нервы и мозг являются _ _ _ . 4. Опорно-двигательная система состоит из _ и _ . 5. Органами дыхательной системы являются _, _, _ и _ . 6. Эндокринная система включает в свой состав _ _ _ . 7. Органы кровеносной системы – это _ и _ .

Як бачимо, завдання мовленнєвого практикуму спрямовані на відпрацювання умінь сприймати та розуміти інформацію на слух, аналізувати та виправляти помилки у власних роботах.

Лексико-граматичний практикум націлений на зняття лексико-граматичних труднощів студентів під час виконання конкретних завдань у процесі читання й розуміння тексту. Вправи, що містяться у даному практикумі спрямовані на формування граматичних навичок. На думку лінгводидактів, граматичні навички – це комунікативно-вмотивоване, автоматизоване використання граматичних явищ в усному мовленні. Граматичні навички науковці ділять на рецептивні й продуктивні. В основі даної класифікації лежить орієнтація на використання граматичних навичок в продуктивних видах мовленнєвої діяльності (говорінні, письмі) і рецептивних видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні). До граматичних навичок говоріння і письма вчені відносять морфологічні, синтаксичні та морфолого-синтаксичні мовні навички. Поряд з ними повинні бути сформовані і рецептивні граматичні навички читання та аудіювання, тобто навички впізнавання і розуміння граматичних явищ у письмовому та усному тексті. Традиційно оволодіння граматичними навичками усного мовлення формуються у студентів ізольовано, поза діяльністю мовного акту. Відомо, що формування навичок відбувається переважно в процесі виконання вправ, проте якщо вправи носять формальний характер і не мають комунікативної спрямованості, говорити про формування граматичних навичок не можна. Тому ми пропонуємо таку систему вправ, котра б сприяла гармонійному формуванню як рецептивних та і продуктивних граматичних навичок.

Грамматичні вправи навчального посібника «Організм та його системи» носять мовний, умовно мовленнєвий характер. Зазначимо, що всі вправи, котрі подаються у лексико-граматичному практикуму, базуються на основі тексту, що подається наприкінці уроку.

Наприклад, завдання 1. Вставте пропущені слова. Прочитайте і запишіть текст.

1. Организм – это основная _ жизни. 2. Организм человека делится на _ . 3. Каждая из систем выполняет свою _ . 4. Человек – это самый _ живой организм. 5. Организм работает как единое _ . 6. Анатомия – это наука о _ и _ организма. 7. Орган – это _ системы организма. 8. Работа органов и систем обеспечивает _ организма. 9. Опорно-двигательная система выполняет три основные _ . 10. Кровь переносит _ и питательные _ ко всем органам. 11. _ и слизистые _ являются органами покровной системы.

Завдання 2. Вставьте глаголы текста в предложения. Запишите из

Взаимодействовать (с чем?). 1. Все системы организма _ в составе единого целого. 2. Все органы взаимосвязаны и _ друг с другом. 3. Все органы и системы _ постоянно и непрерывно. 4. Все органы и системы _ друг с другом.

Завдання 3. Измените предложения. Используйте конструкцию что является чем.

1. Организм – это основная единица жизни. 2. Деревья, цветы, трава – это организмы. 3. Анатомия – наука о форме и строении организма, его органов и систем. 4. Орган человека – это

часть системы организма. 5 .Кожа и слизистые оболочки – это органы покровной системы. 6. Лёгкие и бронхи – это части дыхательной системы. 7. Человек – это самый сложный живой организм.

Завдання 4. Согласуйте функции и системы организма. Составьте таблицу.

Системы организма: покровная система, кровеносная система, опорно-двигательная система, пищеварительная система, эндокринная система, выделительная система, половая система, дыхательная система, нервная система.

Функции: защита внутренних органов и движение, передача информации, взаимодействие всех систем и органов, обеспечение организма питательными веществами, защита организма от внешней среды, выделение вредных веществ, перенесение кислорода ко всем органам и выведение из них вредных веществ, размножение, обеспечение организма кислородом и выведение углекислого газа.

Завдання 5. Прочитайте слова. Скажите, от каких существительных, глаголов или прилагательных они образованы, постарайтесь объяснить их значение. Используйте фразы Это слово образовано от глагола... Это значит ... Это слова образовано от существительного ... и глагола Это слово образовано от предлога ... и существительного.

Завдання 6. Запишите слова и словосочетания, предложения текста полностью.

Оп-двиг. сис-ма, чел-к, м-ду, явл-ся, вып-ть ф-цию, конеч-ть, позв-к, грудн. кл-ка, мозг. и лиц. от-лы, пол-ть носа, своб. верхн. кон-ть, костн. к-цо, голеност. сус-в, сгиб-е, разгиб-е, вращ-е, привед-е, отвед-е, мыш. сис-ма, м-ца, движ-е, трубч. к-ть, стр-е, разв-е, шерох-ть, рез-т, прикрепл-е сухож-я, располож-е.

Завдання 7. Составьте предложения.

1. Анатомия, форма, строение, организм, орган, система, и, его, изучать. 2. Орган, структура, функция, каждый, и, свой, свой, иметь, выполнять. 3. Работа, жизнедеятельность, организм, система, взаимосвязанный, весь, обеспечивать. 4. Система, информация, среда, организм, нервный, внешний, передавать, из, в. 5. Организм, единица, жизнь, основной, это. 6. Система, орган, функция, общий, физиологический, который, выполнять. 7. Кожа, оболочка, орган, система, являться, слизистый, покровный

Таким чином, вправи лексико-граматичного практикуму спрямовані на відпрацювання умінь систематизувати отримані знання, класифікацію явищ за вказаними критеріями, формування продуктивних (говоріння і письмо) та рецептивних (аудіювання та читання) граматичних навичок.

Центральним блоком зазначеної теми заняття є текст. Усі тексти чітко структуровані та адаптовані до сприйняття та розуміння. Основна мета роботи з текстовим матеріалом полягає у побудові аргументованого монологічного висловлювання на основі тексту, а також на контролі засвоєння мовних засобів тексту.

Зазначимо, що робота з текстом проводиться за такою методикою. Текст читається викладачем, а потім студентами по абзацах. Робота здійснюється над кожним абзацем усно, для перевірки первинного розуміння тексту викладачу рекомендується формулювати і задавати питання студентам після читання кожного абзацу. По завершенню читання під керівництвом викладача студенти виділяють значущі частини тексту і складають план. Завдання можуть бути такого змісту: 1. Прочитайте текст еще раз. Разделите его на значимые части. Озаглавьте их. 2. Составьте вопросы по прочитанному, используя вопросные слова: что?, где?, куда?, откуда? 3. Составьте конспект текста по плану, используя элементы реферирования текста. 4. Расскажите о системах человека.

Кінцевим результатом роботи викладача і студента є контроль, який може проводитися як у формі усних і письмових переказів, так і контрольних письмових завдань, що допоможуть з'ясувати рівень сформованості мовної особистості. Наведемо завдання письмових контрольних робіт:

Завдання 1. Распределите существительные по родам

Вариант А. Сердце, количество, кровь, распределение, тельце.

Вариант Б. Железа, железо, путь, волокно, участок.

Задание № 2. Образуйте от существительных из задания №1 форму множественного числа

Задание №3. Образуйте от глагола существительное. Составьте с ним словосочетание.

Образец: изучить – изучение – изучение анатомии

Вариант А.

Доставлять, распределить, стабилизировать, состоять, образовывать.

Вариант Б.

Продолжить, свёртывать, содержать, заживить, взаимодействовать.

Задание №4. Составьте предложение.

Образец: Медицина, изучать, мы – Мы изучаем медицину.

Вариант А.

1. Являться, желчь, комплексный, печень, секрет.
2. Образовываться, пластинка, тромбоцит, мозг, кровяной, красный, костный, в.
3. Называться, дуга, путь, импульс, рецептор, система, орган, рефлекторная, рабочий, нервный, нервный, центральный, от, через, к.
4. Содержать, клетка, тромбоцит, вещество, процесс, заживление, рана, активизирующий.
5. Находиться, весить, мозг, череп, полость, головной, 1200-1380 г, в, и.

Задание №5. Вставьте пропущенные глаголы.

Вариант А.

Пищеварение ... в ротовой полости, а ... в тонком кишечнике. В ротовой полости ... язык и зубы, при помощи которых пища ..., ... и В ротовую полость ... протоки трёх пар слюнных желёз, по которым ... слюна. Слюна – ... большое количество пищеварительных ферментов. Под действием этих ферментов углеводы пищи

Висновок. Таким чином, формування вторинної мовної особистості відбувається поетапно, з урахуванням єдності трьох компетенцій: лінгвістичної (мовної), мовленнєвої та комунікативної. Це не тільки сприяє розвитку у студентів уміння користуватися відповідною опорною мовною технікою, але й збагачує позамовну інформацію, необхідну для спілкування і взаєморозуміння у своїй професійній сфері, тобто формується «мова спеціальності».

Створений посібник не тільки допоможе оволодіти необхідними мовними засобами, але й сформує уміння й навички спілкування з людьми даної професії та надасть можливість засвоїти той мінімум інформації, що так необхідна для студента у процесі формування професійної компетентності.

Литература:

1. Арутюнов А.Р. Формирование компетенций в процессе преподавания РКИ / А.Р. Арутюнов, Л.Х Цику // Международный журнал экспериментального образования. – 2014. – № 10. С. – 316-317.
2. Биденко Л.В. Организм и его системы : учебное пособие для студентов-иностранцев медицинских вузов / Л.В. Биденко, Е.Ю. Бурнос, А.И. Киселева. – Сумы : СумДУ, 2014. – 98 с.
3. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М. : Наука, 1982. – 144 с.
4. Гальскова Н. Д. Книга для учителя к учебника «Итак, немецкий!» / Н. Д.Гальскова. - М. : Просвещение, 1997. - 274 с.
5. Глухов Б.А. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) / Б.А. Глухов, А.Н. Щукин. – Спб. : Златоуст, 1999. – 472 с.
6. Жинкин Н.И. Текст как проводник информации / Н.И. Жинкин. – М.: Наука, 1982.– 236 с.
7. Колшанский Г.В. Лингвокоммуникативні аспекти речевого обшчення // Иностранні язики в школі. – 1985. – № 1. – С.10-14.
8. Комарова А.И. Теория и практика изучения языка для специальных целей: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук. – М., 1996. – 40 с.
9. Красных В.В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? : монографія / В.В. Красных. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 375 с.

10. Москальская О.И. Текст – два понимания и два подхода // Русский язык. Функционирование грамматической категории. Текст и контекст / О.И. Москальская. – М : Наука, 1984. – С.154-162.
11. Преподавание русского языка иностранным студентам: теория и практика, традиции и инновации : монография / [под ред. Н.И. Ушаковой]. – Х. : ХНУ имени В.Н. Каразина, 214. – 391 с.

L.V. Bidenko

ROLE AND PLACE OF TEXTBOOKS IN RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF MEDICAL STUDENTS

The article describes methods of formation of professional competence of medical students. The author clarified the concept of "scientific training» and «professional language", defined comprehensive content aspect of "language specialty». Presented by didactic principles, implemented the selection of texts specialty. Developed system of exercises that contribute to the formation of professional competence of foreign students on the basis of the established teachers of the department of foreign language training for the benefit of first year students to the advanced stage.«The body and its systems».

Key words: *methods of teaching Russian as a foreign language, systems of exercises, language specialty, text.*

Л.В. Биденко

РОЛЬ И МЕСТО УЧЕБНЫХ ПОСОБИЙ ПО РКИ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ

В статье описана методика формирования профессиональной компетентности студентов-медиков. Автором уточнено понятие «учебно-научный» и «профессиональный язык», определено комплексное содержание аспекта «язык специальности». Представлены дидактические принципы, реализуемые в отборе текстов специальности. Разработана система упражнений, способствующих формированию профессиональной компетентности иностранных студентов на основе созданного преподавателями кафедры языковой подготовки иностранных граждан пособия для студентов первых курсов продвинутого этапа «Организм и его системы».

Ключевые слова: *методика преподавания русского языка как иностранного, систем упражнений, язык специальности, текст.*

THE ROLE AND PLACE OF RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE STUDY GUIDES IN THE PROCESS OF FORMING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF MEDICAL STUDENTS

The teaching Russian as a foreign language (RFL) have been the subject for scientific and methodological researches for several decades, so due to this the theory and practice of teaching RFL nowadays has elaborate methods.

The scientific and methodical literature analysis, with scientific style of speech functioning and language of profession peculiarities as the center of its studying, allows to single out the kinds of scientific style according to scientific degree and specialization (L. Klubkova, N. Mets, E. Motina, T. Odintsova). Scientists and methodists thoroughly described kinds of speech activity and presented the methodology of working with them (I. Zimnyaya, N. Mets, V. Stativka). Structures and features of scientific texts became the base for scientific investigations of Yu. Gorodetskiy, M. Kozhyna. Specialists in didactics developed the typology of scientific texts and theory of functional and communicative blocks (T. Vishnyakova, N. Pirotti).

By leading methodologists (A. Arutyunov, G. Volodina, A. Ippolitov, L. Murav'eva, M. Neifeld) were created textbooks for non-philology students, but the analysis of communicative needs of mentioned student body showed that the educational and professional, as well as the social and cultural spheres of communication are the urgent ones. In this regard, arose the need to create study guides that help to deepen the knowledge of the language and form the ability to use this knowledge in students' professional activities, i.e. to develop a "language of specialty".

Speaking of the language of specialty, in methodological literature two wordings are used: "educational and scientific" and "professional" language. This is specified by the distinguishing of two aspects of communication: academic and business. The academic aspect is represented by the language of scientific and educational sphere. Business communication is realized among specialists through the tools of official and business style. Students that get higher education in foreign language at medical university study not just scientific style of speech, but the language of specialty. Academics believe language of specialty to be the practical realization of scientific, official and business styles of speech in the system of needs of certain specialization.

Integrated content of the "language of specialty" aspect consists of the next components: 1) mastering necessary language tools that are specific for given language subsystem; 2) forming and developing skills in basic kinds of speech activity: speaking, reading, listening, writing, which are needed to students for communication in educational and professional sphere; 3) learning the established minimum of basic rich in content information, actual for every concrete specialty.

A content of the language of specialty learning process is significant language material for foreign students. Information is represented by the texts of general scientific and special characters. All the text that medical students study on the advanced level are full with terms and grammatical constructions that are typical for scientific style of speech.

The basis for forming speech skills is grammatical material that discovers patterns of studied language tools functioning, while studying the language of specialty is represented by both special lexis and functional style speech systemacy.

The result of many years of work of department of language training for foreign citizens (Sumy State University) teachers is creating the study guide on Russian language for foreign medical students "Organism and Its Systems". The basis of it contains the A. Arutyunov's views on student's language personality forming. The scientist says about the importance and unity of three competences: linguistic (language), speech and communicative.

Proceeding from these provisions in the study guide "Organism and Its Systems" the material is placed in accordance with the formation of three levels (system of language, speech and communication): speech practical work, lexical and grammatical practical work and training texts.

Speech practical work's aim is to form skills of speech activity (speaking, reading and audition). Worked out exercises of this practical work facilitate broadening of students' professional lexis and are aimed at deeper and more intelligent understanding of text's contents.

The goal of lexical and grammatical practical work is to overcome students' lexical and grammatical difficulties during solving the concrete tasks while reading and understanding the text. Grammar exercises have language, relatively speech character and are aimed at forming the receptive and productive grammatical skills.

The aim of the chosen texts and after text exercises is to check students' understanding of the text, to train the ability to get from the text needed information, to build well-reasoned text-based monological utterances and to control the text language tools learning.

Working on text goes with using reading-and-learning methodology. Text is read abstract by abstract.

Therefore the created study guide facilitates the forming foreign students' professional competence.

